

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПОЖИВЧОГО РИНКУ ЯК КОМПОНЕНТА ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Отримати високий соціально-економічний ефект від розвитку туристичної діяльності можливо лише після здійснення заходів з благоустрою території, розвитку матеріально-технічної бази туризму тощо. Тому на даному етапі доцільно буде перейти до розгляду компоненти “Матеріальна база туризму”. Адже, щоб підвищити рівень туристичної привабливості регіону, самих туристичних ресурсів недостатньо.

Формулювання завдання. Село потребує змін, оскільки старі структури вже не здатні створювати нові робочі місця, а нової системи, що могла б забезпечити працевлаштування для сільського населення, ще не створено. Цей факт вже визнається владою і в центрі, й на місцях. Але, враховуючи дефіцит державного бюджету, найближчим часом очікувати якихось реальних кроків щодо відродження української глибинки навряд чи варто. Отже, місцевій владі необхідно самостійно обґрунтувати шляхи для економічного і соціального відродження свого села, селища, містечка. Тому, говорити про необхідність розвитку додаткового виду діяльності (а значить, і доходу) для сільського населення Херсонської області є виправданим і обґрунтованим. Адже серед 697 населених пунктів, що розташовані у Херсонському регіоні, 658 – сільські.

Виклад основного матеріалу. У комплексі соціально-економічних чинників і рекреаційних ресурсів надзвичайно сприятливим для розвитку сільського туризму є спеціалізація Херсонської області на виробництві сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів. Крім Одеської, Херсонська область, по-суті, єдина в Україні, яка здатна самостійно забезпечити рекреантів високоякісними продуктами харчування в необхідних обсягах та широкому асортименті (ранні та теплолюбиві плоди і овочі, виноград, баштанні, м'ясо-молочна і рибна продукція, крупи, консерви тощо). Херсонська область у територіальному поділі праці в Україні завжди виділялася спеціалізацією на агропромисловому виробництві. І по сьогодні сільське господарство області задовольняє потреби в харчових продуктах туристського комплексу, в т.ч. Криму (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво сільськогосподарської продукції на одну особу в Херсонській області і в середньому в Україні*, (кг)

Показник	Україна		Херсонська область		Рівень Херсонської області до загальнодержавного, %	
	2005	2006	2005	2006	2005	2006
Продукція сільського господарства, грн. *)	1395	1403	1984,2	2009,0	142,2	143,2
Продукція рослинництва, грн. *)	898	880	1487,3	1451,5	165,6	164,9
Зернові культури	881	807	1692,1	1359,4	192,1	168,5
Соняшник	64	100	189,0	254,9	295,3	254,9
Картопля	437	419	220,2	182,5	50,4	43,6
Овочі	147	155	384,4	464,6	261,5	299,7
Плоди та ягоди	35	36	44,9	51,9	128,3	144,2

Виноград	8	9	25,4	31,9	317,5	354,4
Продукція тваринництва, грн.*)	497	23	496,9	557,5	100,0	106,6
М'ясо (у забійній вазі)	33,7	33,9	33,1	34,9	98,2	102,9
Молоко	288,9	291,1	300,6	315,7	104,0	108,5
Яйця, штук	252	277	203,0	220,7	80,6	79,7

*Розраховано за даними Херсонського обласного управління статистики, 2007р.

Аналіз інформації, табл. 1, показує, що майже за всіма видами сільськогосподарської продукції в розрахунку на душу населення Херсонська область значно випереджає рівень відповідних показників по країні в цілому, виняток становить лише обсяг виробництва яєць, який на 20,3% нижчий за середній в Україні, картоплі – на 56,4%. Взагалі ж в розрахунку на одну особу продукції харчового циклу сільськогосподарське виробництво області виробляє на 25,0% більше, ніж в інших областях Південного регіону. Оскільки у весняно-літній період найбільшим попитом у туристів користуються плодово-ягідні культури, то слід відмітити, що традиційно Херсонщина славиться овочами, виноградом, фруктами та баштаними культурами, рівень виробництва яких на душу населення в Херсонській області майже в 3,0, 3,5 та в 1,5 рази відповідно перевищує аналогічні показники в середньому по Україні. В найбільш сприятливі періоди у промисловому садівництві регіону вироблялося до 5,2% загальноукраїнського виробництва плодової продукції. Для визначення можливостей сільськогосподарського виробництва Херсонщини забезпечити додатковий рекреаційний попит на плодово-ягідну продукцію, визначимо рівень забезпеченості платоспроможного попиту населення регіону обсягами виробництва плодоягідної продукції (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка показників виробництва і споживання плодоягідної продукції в Херсонській області в розрахунку на душу населення*

Показник	1990	1995	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.Виробництво плодів, ягід та винограду на душу населення, кг	123,4	55,1	76,6	69,9	56,5	94,5	70,3	83,8
2.Споживання плодів, ягід та винограду на душу населення, кг	28,8	38,9	42,6	37,7	36,7	38,8	37,8	38,3
3.Співвідношення між спожитою і виробленою продукцією, %	23,3	70,6	55,6	53,9	64,9	41,1	53,8	45,7

*Розраховано за даними Херсонського обласного управління статистики, 2007р.

Як видно з табл. 2, садівницьке виробництво регіону перевищує попит населення Херсонської області на плодоягідну продукцію в останні 6 років в середньому на 50,0%, що дає підставу зробити висновок про можливості самостійного забезпечення потреб агротуристів у плодах, ягодах та винограді. Загалом же у регіоні в розрахунку на душу населення плодоягідної продукції виробляється приблизно на 30,0-45,0%, більше ніж в середньому по Україні. Тобто сільськогосподарське виробництво регіону може без проблем забезпечити агротуристичну сферу повноцінними продуктами харчування.

Базою для вирощування сільськогосподарських культур і основою аграрного виробництва, на якому спеціалізується область, є земельні угіддя. Забезпеченість ними, їх

видову структуру та приналежність за формами власності розглянемо та проаналізуємо на базі табл. 3.

Аналіз даних табл. 3 показав, що земельний фонд Херсонської області характеризується значною часткою сільськогосподарських угідь. Вони становлять великий земельний потенціал для розвитку агропромислового комплексу. У його складі найбільшу цінність має рілля, тому що з підвищенням її частки підвищується якість і ефективність використання земельних ресурсів. Так, загальна площа земель області складає 2846,1 тис. га, з яких 1969,7 тис. га – сільгоспугіддя, що складає 3,3% загальної земельної площі території України. З них 1776,2 тис. га ріллі (90,1%), у т.ч. 425,6 тис. га зрошуваних земель, 27,4 тис. га (1,3%) багаторічних насаджень, 10,2 тис. га (1,4 %) сіножатей та 156,6 тис. га (7,9 %) пасовищ. Розораність земель є найвищою в Україні. 46,6% ріллі зосереджено в господарствах населення. Аналізуючи структуру земельного фонду по адміністративних районах, слід відмітити, що найбільша площа земель закріплена за Голопристанським районом – 341,1 тис. га, найбільша площа сільськогосподарських угідь і ріллі – в Новотроїцькому районі (178,6 тис.га та 151,0 тис. га відповідно).

З початку впровадження земельної реформи виконано значний обсяг робіт із реформування земельних відносин, відбулись принципові зміни у формах власності на землю, істотно змінилася структура землеволодіння і землекористувань в аграрній сфері, що особливо важливо для нашої області. На сьогоднішній день 51,5% земель Херсонщини передано у приватну власність, а серед сільськогосподарських угідь цей показник сягає 74,0 %. Середня ціна однієї сотки сільськогосподарських угідь області становить приблизно 1 тис. грн., тоді як, для порівняння, відповідний показник для рекреаційних угідь, розташованих вздовж морського узбережжя становить в середньому 8-10 тис. грн. за сотку. На сьогодні загальна площа зрошення по області складає 425,6 тис. га, у тому числі від Каховської зрошувальної системи – 243,1 тис. га, Північно-Кримського каналу і Краснознам'янської зрошувальної системи – 102 тис. га, Інгuleцької зрошувальної системи – 18,2 тис. га, локальні зрошувальні системи - 21,2 тис. га, місцеве зрошення – 41,3 тис. га.

Таблиця 3

Розподіл земельної площі та сільськогосподарських угідь Херсонської області у 2006 р.*, (на кінець року; тис.га)

Показник	Загальна земельна площа, всього	Сільськогосподарські угіддя	у тому числі			
			рілля	багаторічні насадження	сіножаті	пасовища
Всього землі	2846,1	1969,7	1776,2	27,4	10,2	156,6
Землі сільськогосподарських підприємств та громадян	1824,0	1773,8	1667,6	24,5	3,3	78,4
Землі недержавних сільськогосподарських підприємств	844,8	818,8	779,1	8,4	0,7	30,6
з них						
фермерських господарств	189,0	184,3	171,7	0,4	0,2	12,0

Землі державних сільсько-господарських підприємств	75,6	68,8	60,9	2,7	1,0	4,2
Землі громадян	903,6	886,2	827,6	13,4	1,6	43,6
з них						
особисті підсобні господарства населення та присадибні ділянки	105,7	105,4	101,3	0,1	0,0	4,0
Землі користувачів інших категорій	1022,1	196,6	108,6	2,9	6,9	78,2

* За даними Херсонського обласного управління земельних ресурсів, 2007р.

Важливим для аналізу землекористування області є також показник землезабезпеченості населення сільськогосподарськими угіддями, який показує обсяг площі сільськогосподарських угідь, що припадають на одного мешканця області. Спробуємо простежити рівень цього показника по районах Херсонської області за допомогою табл. 4.

Як видно з табл. 4, область характеризується відносно високою забезпеченістю сільгоспугіддями в розрахунку на одного мешканця: у 1990 р. – 1,67 га (по Україні 0,85 га), у 1995 р. – 1,56 (відповідно 0,82), у 2000 р. – 1,63 га (0,85), у 2004 р. – 1,69, у 2005 р. – 1,71 та у 2006 р. – 1,75. Така динаміка перш за все пов'язана з невеликою щільністю населення області, яка до того ж має постійну тенденцію до зменшення.

Таблиця 4
Землезабезпеченість населення Херсонської області*, (на 1 січня 2006р)

Район	Кількість населення, тис. чол.	Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	Площа сільськогосподарських угідь у розрахунку на одного мешканця	% (по районах) від середнього обласного значення
Бериславський	52,3	135,9	2,6	152,9
Білозерський	67,7	108,6	1,6	94,4
Великолепетиський	18,9	84,5	4,5	263,0
Великоолександрівський	28,8	137,8	4,8	281,5
Верхньорогачицький	13,3	70,8	5,3	313,1
Високопільський	16,4	62,9	3,8	225,6

Продовження таблиці 4

Генічеський	63,3	149,1	2,4	138,6
Голопристанський	62,5	125,7	2,0	118,3
Горностаївський	20,8	87,4	4,2	247,2
Іванівський	16,1	105,3	6,5	384,7
Каланчацький	23,9	71,1	3,0	175,0
Каховський	37,7	126,8	3,4	197,8
Нижньосірогоський	18,0	113,0	6,3	369,3

Нововоронцовський	23,1	78,0	3,4	198,6
Новотроїцький	39,9	178,6	4,5	263,3
Скадовський	49,0	91,1	1,9	109,4
Цюрупинський	72,7	81,0	1,1	65,5
Чаплинський	38,0	135,1	3,6	209,1
Усього по районах	662,4	1942,7	2,9	172,5
м. Каховка	38,0	0,6	x	x
м. Н. Каховка	71,8	7,5	x	x
м. Херсон	354,3	18,9	x	x
Всього по містах	464,1	27,0	x	x
Херсонська область	1126,5	1969,7	1,7	x

* За даними Херсонського обласного управління земельних ресурсів, 2007р.

Особливо це помітно у таких районах, як: Низькосірогозький, Іванівський, Верхньорогачицький, Новотроїцький, Великоолександрівський, Великолепетинський та Горностаївський. Така висока землезабезпеченість створює сприятливі умови для сільськогосподарського виробництва, його концентрації та кооперації, а як наслідок, і для збільшення обсягів сільськогосподарської продукції та продуктів харчування для рекреаційної галузі.

Висновки. Сприятливими для надання туристичних послуг аграрними підприємствами та агрооселями в Херсонській області є: добре продовольче забезпечення регіонального споживчого ринку (на 35-50% більше в розрахунку на 1 особу, ніж в інших регіонах країни); достатнє автошляхове сполучення; велика кількість різних за формами власності господарств, значний рекреаційний потенціал.

Реалізація подальшого розвитку аграрного туризму у Херсонському області сприятиме подовженню терміну туристичного сезону та збереженню навколишнього середовища, збільшенню кількості туристів, які відвідують область протягом року. Це дозволить створити нові робочі місця у районах та селищах з потужним туристичним потенціалом, а також розпочати системний інноваційний розвиток аграрного туризму у фермерських господарствах. До передумов інноваційного розвитку аграрного туризму належать: природні умови та атракції; матеріально-технічні чинники; соціальні чинники.

Анотація

У статті розглянута необхідність розвитку аграрного туризму на Херсонщині. Наведено аналіз забезпечення споживчого ринку як компоненти туристичної привабливості регіону.

Ключові слова: туристична привабливість, регіон, сільськогосподарська продукція, соціально-економічні чинники.

Аннотация.

В статье рассмотрена необходимость развития аграрного туризма на Херсонщине. Представлен анализ обеспеченности потребительского рынка как компоненты туристической привлекательности региона.

Ключевые слова: туристическая привлекательность, регион, сельскохозяйственная продукция, социально – экономические показатели.

Summary.

This article focuses on necessity of agricultural tourism's development in Kherson region. It is given analyses of customer's market supply as tourist region's appeal.

Key words: tourist appeal, region, agricultural production, socio-economic activities.

Список використаної літератури:

1. Мармуль Л.О., Пінчук Т.А. Організація та розвиток аграрного туризму в регіоні : Монографія. – Херсон: Айлант, 2008. – 168с.
2. Туризм в Україні. Стат. бюлетень. - К.: Державна туристична адміністрація України, 2007. – С. 14-16.
3. Формування ринків матеріальних ресурсів АПК / За ред. Г.М. Підлісецького. - К.: ІАЕ, 2001.- 428 с.
4. Drag K. Turystyka wiejska jako element polityki rrwafego rozwoju obszarow wiejskich v perspektywie inegracji z Unia Europejska. - Gdansk, 2003. -112 s.